

Redactioneel: Themanummer Gezinnen met Meervoudige en Complexe Problemen

Jana Knot-Dickscheit¹ en Leonieke Boendermaker^{2,3}

¹*Orthopedagogiek: Gedrag, Opvoeding en Kinderrechten, Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland* | ²*Implementatievraagstukken in de Jeugdzorg, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland* | ³*Jeugdzorg, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland*

Vooraf ‘Gezinnen met meervoudige en complexe problemen’ is het eerste themanummer van *Jeugd in Ontwikkeling*. Waarom een themanummer? De ondersteuning van de gezinnen waarover dit themanummer gaat, vraagt om een integrale, domeinoverstijgende aanpak en nodige kennis en vaardigheden van alle betrokken partijen: hulpverleners, beleidsmakers en onderzoekers. Een themanummer geeft ons de mogelijkheid de zorgverlening vanuit verschillende perspectieven te benaderen. De urgentie om juist nu aandacht te vestigen op een integrale aanpak is groot.

Met de *Hervormingsagenda Jeugd* en het *Toekomstscenario Kind en Gezinsbescherming* staan wij opnieuw voor grote stelselwijzigingen. De ervaring leert, dat we de effecten van beleid om knelpunten in de zorg op te lossen, regelmatig overschatten. Met dit themanummer willen wij aanmoedigen tot reflectie en willen wij suggesties geven, hoe we tot de gewenste uitkomsten kunnen komen: betere ondersteuning van gezinnen met meervoudige en complexe problemen, minder uithuisplaatsingen en het doorbreken van inter- en transgenerationale problematiek. De basis hiervoor is: luisteren naar kinderen en opvoeders!

Artikelgeschiedenis

Online: 2 oktober 2024

Contactpersoon

Jana Knot-Dickscheit,
J.Knot-Dickscheit@rug.nl

Copyright

© Author(s); licensed under [Creative Commons Attribution 4.0](#). This allows for unrestricted use, as long as the author(s) and source are credited.

Themanummer

Dit artikel is onderdeel van het themanummer “Gezinnen met meervoudige en complexe problemen”.

Trefwoorden gezinnen met meervoudige en complexe problemen

1 Redactioneel

Met dit themanummer focussen wij op een groep gezinnen die het bijzonder moeilijk heeft. Er is sprake van problemen op verschillende levensgebieden die elkaar negatief beïnvloeden en versterken, die chronisch van aard zijn en regelmatig tussen en over generaties heen worden doorgegeven. Hulpverleners vinden het lastig deze gezinnen goed te ondersteunen (Knot-Dickscheit & Knorth, 2019; Richtlijn Gezinnen met meervoudige en complexe problemen voor jeugdhulp en jeugdbescherming, 2020). Interventies genereren herhaaldelijk geen duurzaam effect (Van Assen, Knot-Dickscheit, Post, & Grietens, 2020; Holwerda, Jansen, Reijneveld, 2014; Jansen, Reijneveld, Evenboer, 2019; Chaffin, Bard, Hecht, & Silovsky, 2011) en wet- en regelgeving sluiten onvoldoende aan bij de behoeften van deze gezinnen. Ondanks alle problemen gaat het om gezinnen die vaak enorm veerkrachtig zijn. Hoe dan ook, ondersteuning van gezinnen met meervoudige

en complexe problemen vergt het uiterste van alle betrokkenen en systemen. In dit themanummer doen we daarom verslag van actuele ontwikkelingen op het gebied van diagnostiek, interventie, professionalisering en beleid.

Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat bij kinderen en gezinnen met meervoudige en complexe problemen en bij uithuisgeplaatste kinderen regelmatig een Verklarende Analyse ontbreekt en daarmee het risico op een onvoldoende aansluitende aanpak groot is (Spijk-de Jonge, de Lange, van der Steege, & Dijkshoorn, 2022; Leloux-Opmeer, 2018). Een Verklarende Analyse geeft een verklaring voor het ontstaan, voortduren of verslechteren van problemen én geeft inzicht in factoren en omstandigheden die juist bijdragen aan positief gedrag of ontwikkeling van kind en gezin (JENN et al., 2022, p. 3). Juist wanneer problemen als ingewikkeld worden ervaren, meerdere problemen tegelijk spelen, problemen niet goed kunnen worden verklaard en eerdere interventies onvoldoende effectief waren, is het maken van een Verklarende Analyse cruciaal (JENN et al., 2022) en hoort een Verklarende Analyse tot onze beroepsstandaard (zie Bartelink et al., 2023). In dit themanummer is daarom een artikel opgenomen over de Verklarende Analyse en een theoretische onderbouwing aan de hand van de dynamische systeemtheorie door Boelhouwer en collega's.

In verband met de impact en de mogelijke gevolgen voor kinderen en ouders, liggen uithuisplaatsingen van kinderen terecht onder een vergrootglas. Om uithuisplaatsingen te voorkomen zijn in verschillende landen vormen van gedeelde gezinszorg ontwikkeld, zo blijkt uit een overzichtsartikel in dit nummer door Harder en collega's.

Een interventie in Nederland waarbij het hele gezin wordt opgenomen, is Kind In Gezond Systeem (KINGS). KINGS richt zich op gezinnen waarbij sprake is van trauma bij ouders en kinderen, van opvoedingsproblemen, gedragsproblemen en psychische problemen. In het themanummer vindt u een bijdrage van Zeinstra en collega's over de kenmerken van de gezinnen die deelnemen aan deze interventie. Het onderzoek naar de kenmerken is onderdeel van een longitudinale studie naar de effectiviteit van KINGS.

Het belang voor aandacht van traumagerelateerde problematiek bij ouders én kinderen in gezinnen waarbij huiselijk geweld en kindermishandeling een rol spelen en waarbij de jeugdbescherming is betrokken, blijkt uit het artikel in het themanummer van Steketeer en Doelman. De auteurs verduidelijken, dat het stoppen van geweld in gezinnen een lange adem vergt.

Hoe de samenwerking van betrokken partijen rond hele complexe huiselijk geweld zaken vorm kan krijgen, wordt uitgewerkt in het artikel van Bartelink en collega's.

Van Assen betoogt in zijn bijdrage, dat interventies niet alleen moeten focussen op het verminderen van problemen maar juist ook op het ontwikkelen van vaardigheden bij kinderen in gezinnen met meervoudige en complexe problemen. De interventie Kinder- en Jeugdcoaching in combinatie met 10 voor Toekomst lijkt hier een hoopvolle aanpak voor.

Visscher en collega's doen verslag van een project naar het betrekken van het sociale netwerk en werken zes tips uit voor het succesvoller samenwerken met het netwerk, los

van welke methode men gebruikt. Ze borduren daarmee voort op eerder onderzoek waaruit is gebleken dat ouders en kinderen in gezinnen met meervoudige en complexe problemen behoefte hebben aan het betrekken van het netwerk bij de hulp (Visscher, 2021).

Met het *Toekomstscenario Kind en Gezinsbescherming* (2021) is opnieuw een stelselwijziging van de jeugdbescherming op komst. Van der Steege geeft een inkijk in het scenario en werkt uit dat deze beoogde stelselwijziging enorme en gelijktijdige inspanningen van alle betrokkenen vraagt.

Het werken met gezinnen met meervoudige en complexe problemen vergt vakmanschap van hulpverleners. Supervisie en intervisie dienen een onlosmakelijk bestanddeel te zijn van de ondersteuning van hulpverleners en horen bij onze beroepsstandaard (zie *Richtlijn Gezinnen met meervoudige en complexe problemen*, 2020). Evenboer en collega's werken in hun artikel het belang van reflecteren en collectief leren bij complexe casuïstiek nader uit.

*Jeugd in Ontwikkeling is een diamond open access tijdschrift. We vinden het belangrijk dat de kennis die is opgedaan in onderzoek makkelijk toegankelijk is voor praktijk en beleid, en niet alleen gepubliceerd wordt in buitenlandse tijdschriften achter betaalmuren. We bieden met dit themanummer een overzicht van de meest up-to-date kennis over het werken met gezinnen met complexe en langdurige problemen. Het themanummer is te beschouwen als een aanvulling op het eerder uitgebrachte boek *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: Theorie en Praktijk van Knot-Dickscheit & Knorth* (2019). Wij dagen professionals, organisaties én gemeenten (vanuit hun verantwoordelijkheid voor het stelsel) uit om de kennis die op deze manier is samengebracht te gebruiken in hun dagelijks werk met de jeugdigen en gezinnen waar het in dit themanummer om gaat.*

Jana Knot-Dickscheit & Leonieke Boendermaker (themaredactie)

Literatuur

Bartelink, C., Kooymans, E., Mourits, E., & van der Veldt, M.-C. (2023). *Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Utrecht: Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen, Nederlands Jeugdinstituut. Geraadpleegd op: https://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2024/01/Uithuisplaatsing_Richtlijn-V4-2023.pdf

Chaffin, M., Bard, D., Hecht, D., & Silovsky, J. (2011). Change trajectories during home-based services with chronic child welfare cases. *Child Maltreatment*, 16(2), 114–125. doi:10.1177/1077559511402048

Holwerda, A., Jansen, D.E.M.C., & Reijneveld, S.A. (2014). De effectiviteit van hulp aan multi-probleemgezinnen: Een overzicht. Groningen: Universitair Medisch Centrum Groningen.

- Jansen, D.E.M.C., Reijneveld, S.A., & Eveboer, K.E. (2019). *Effecten van interventies voor gezinnen met meervoudige en complexe problemen: nationaal onderzoek*. In J. Knot-Dickscheit, & E. Knorth (Eds.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen* (pp. 296–331). Rotterdam: Lemniscaat.
- Jeugd Expertise Netwerk Noord-Nederland (JENN), C4Youth, Kenniswerkplaats Jeugd Friesland, & Expertisecentrum Gezinnen met meervoudige en complexe problemen (2022). De verklarende analyse: *Een gezamenlijke 'werktheorie' bij complexe zorgvragen*. Geraadpleegd op: <https://jennoord.nl/wp-content/uploads/2022/10/Verklarende-analyse-een-gezamenlijke-werktheorie-bij-complexe-zorgvragen.pdf>
- Knot-Dickscheit, J., & Knorth, E.J. (2019). *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: Inleiding*. In J. Knot-Dickscheit, & E.J. Knorth (Eds.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: Theorie en praktijk* (pp. 22–27). (Ortho-Reeks). Rotterdam: Lemniscaat.
- Knot-Dickscheit, J., & Knorth, E.J. (2019). *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: Theorie en praktijk*. (Ortho-Reeks). Rotterdam: Lemniscaat.
- Leloux-Opmeer, H. (2018). *Who Cares?! Baseline profiles and child development in different 24-h settings*. (Akademisch proefschrift). Leiden: Universiteit Leiden.
- Toekomstscenario Kind en Gezinsbescherming (2021). Geraadpleegd op: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-79dada0a9-c043-4a8b-8d15-f65d288242d2/pdf>
- Spijk-de Jonge, M., De Lange, M., Van der Steege, M., & Dijkshoorn, P. (2022). *'Betrek mij gewoon!' Op zoek naar verbeterkansen voor de jeugdhulp in het casusonderzoek Ketenbreed Leren*. Ketenbreed Leren. Geraadpleegd op: <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/documenten/rapporten/2022/11/14/uitkomsten-van-casusonderzoek-ketenbreed-leren-na-intensieve-specialistische-jeugdhulp>
- van Assen, A., Knot-Dickscheit, J., Post, W., & Grietens, H. (2020). Home-visiting interventions for families with complex and multiple problems: A systematic review and meta-analysis of out-of-home placement and child outcomes. *Children and Youth Services Review*, 114, Article 104994. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.104994>
- van der Steege, M., de Veld, D. & Zoon, M. (2020). *Richtlijn Gezinnen met meervoudige en complexe problemen voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Utrecht: Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen, Nederlands Jeugdinstituut. Geraadpleegd op: https://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2020/06/Richtlijn-Gezinnen-met-meervoudige-en-complexe-problemen_V4-2020-22-DEF.pdf
- Visscher, L. (2021). *Werkzame elementen in de hulp aan gezinnen met meervoudige problemen: het perspectief van gezinnen*. Groningen: Universitair Medisch Centrum Groningen. Geraadpleegd op: https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/156492046/Waaijer_werkzame_elementen_volgens_jongeren_en_ouders_DEF.pdf